

В. Н. КІРЫСЬ

АБ ВЫКАРЫСТАННІ ВІДЭАСРОДКАЎ ДЛЯ РАЗВІЦЦЯ ІНШАМОЎНАЙ КАМУНІКАТЫЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫ

Традыцыйныя метадыкі, якія маюць у сваім арсенале вельмі эфектыўныя мадэлі фарміравання і ўдасканалення ўменняў і навыкаў у розных відах іншамоўнай маўленчай дзейнасці, не могуць, аднак, вырашыць пытанне якасці валодання вывучаемай мовай. Сучасная метадыка адчувае неабходнасць забеспячэння аўтэнтычнасці іншамоўных маўленчых паводзін навучэнцаў, што характарызуе якасна іншы ўзровень валодання мовай і выяўляецца ў камунікатыўна-функцыянальнай адэкватнасці выкарыстання канкрэтнай маўленчай формы ў канкрэтнай сітуацыі зносін. Устаноўка на камунікатыўна арыентаванае навучанне замежнай мове з пераносам акцэнта з формы моўных з'яў на іх функцыю (азначана ў метадыцы тэрмінам «камунікатыўная кампетэнцыя») прадугледжвае ўменне правільна і дарэчы выкарыстоўваць мову ў розных камунікатыўных сітуацыях.

Камунікатыўная кампетэнцыя навучэнца залежыць у значнай ступені ад: 1) умення рэалізаваць моўны намер, які дазваляе ўсталяваць кантакт і ўзаемаразуменне з іншымі асобамі, інфармаваць і пераконваць іх, уздзеінічаць на іх веды і ўменне; 2) валодання наборам маўленчых формул — пачаць, прадоўжыць, завяршыць дыялог, перахапіць ініцыятыву, змяніць тэму размовы; 3) умення зрабіць мову эмацыянальна афарбаванай — выказаць задавальненне, згоду, удзячнасць, просьбу, віншаванне, пажаданне і г. д.; 4) ведання тых нюансаў, якія характарызуюць сам працэс камунікацыі — міміка, жэсты, поза, пантаміміка, дыстанцыя паміж суразмоўцамі, рух твару, вачэй і г. д. Гэта складае пэўны код невербальнай камунікацыі, прыняты ў тым ці іншым соцыуме.

Сказанае азначае, што навучэнцы павінны ведаць, якія формы можна ўжыць у нямецкай мове, напрыклад, для прывітання. Разам з тым трэба ўмець дарэчы іх выкарыстоўваць. Так, пры прывітанні афіцыйнай асобы нельга ўжываць формы, магчымыя і нават пажаданыя ў неафіцыйных абставінах. Асабліваю цяжкасць прадстаўляюць выпадкі ўжывання аднаго і таго ж выказвання для перадачы рознага зместу.

Вырашэнне праблемы аўтэнтычнасці валодання мовай, якую вывучаюць, звязана з мадэліраваннем умоў выкарыстання гэтай мовы як сродку зносін. Забяспечыць гэта можа той сродак навучання, які дазваляе фіксаваць і аднаўляць у пэўным дыдактычным рэжыме і з пэўнай дыдактычнай мэтай арыгінальныя моманты іншамоўнай маўленчай рэчаіснасці з захаваннем усіх яе дынамічных уласцівасцей. Гэтымі якасцямі ў поўнай меры валодае відэа, адзін з тэхнічных сродкаў, які апошнім часам прапагандуецца айчыннай метадыкай.

Відэа інтэгруецца ў працэс навучання як сродак перадачы моўных і краіназнаўчых ведаў, як сродак прэзентацыі моўнага матэрыялу, дае магчымасць дэманстраваць маналагічную і дыялагічную мову, забяспечвае адначасова і слыхавую і візуальную апоры пры ўспрыманні інфармацыі і г. д.

Мы не ставім сваёй мэтай усебакова ахарактарызаваць ролю відэа ў працэсе навучання замежнай мове, а толькі засяроджваем увагу на камунікатыўна-арыентаваным падыходзе да гэтага сродку навучання. Відэа як бы пераносіць у аўдыторыю рэальны свет з усімі складанасцямі чалавечых узаемаадносін і абставін, спрыяе ўзнікненню вобразаў у час камунікатыўных зносін, забяспечвае глыбока ўсвядомленае засваенне, а не механічнае фарміраванне значэнняў іншамовных знакаў.

Так, напрыклад, прымяненне на занятках відэаблока «Знаёмства» дазваляе, з аднаго боку, прадэманстраваць на аўтэнтчным матэрыяле разнастайныя формы прывітання і знаёмства ў сучаснай нямецкай мове, з другога — паказаць, як выкарыстоўваецца кожная з гэтых форм у пэўнай сітуацыі зносін. З практыкі выкладання добра вядома, што засваенне падобнага матэрыялу «спісам» не дае беспамылковага валодання ім нават пры падрабязных каментарыях.

Камунікатыўная сітуацыя — натуральная або спецыяльна падрыхтаваная — выкарыстоўваецца ў працэсе навучання з пэўнай дыдактычнай мэтай. Напрыклад, на матэрыяле сітуацыі «Знаёмства» могуць быць сфармуляваны наступныя заданні:

1. Прагледзьце відэасюжэт і пастарайцеся запомніць усе выкарыстаныя ў ім формы прывітання і знаёмства;

2. Прагледзьце відэасюжэт яшчэ раз і заўважце невядомыя вам формы прывітання і знаёмства;

3. У момант уключэння стоп-кадра паўтарыце рэпліку дзеючай асобы, захоўваючы яе інтанацыю;

4. Выкарыстайце на практыцы формы прывітання і знаёмства, паказаныя ў відэасюжэце;

5. Змяніце камунікатыўную сітуацыю, выкарыстайце іншыя формы прывітання.

Такім чынам, перш чым падысці да паказу відэасюжэта, або відэафільма адначасова з выбарам матэрыялу і яго адаптацыяй, трэба выканаць яшчэ адзін, амаль самы галоўны этап работы: стварыць сістэму моўных і маўленчых практыкаванняў, пад якой трэба разумець арганізацыю дзеянняў, узрастаючых па моўнай і аперацыйнай цяжкасці, з улікам паслядоўнасці станаўлення ўменняў і навыкаў.

Механізм засваення відэаматэрыялу не зводзіцца толькі да запамінання, а ўключае ў сябе таксама сродкі здабывання інфармацыі з памяці, трэніроўкі яе, актывізацыі і ўжо затым выкарыстанне на практыцы.

Інглядзячы на разнастайнасць формы і зместу відэафільмаў, пры іх выкарыстанні ў вучэбных мэтах наглядаюцца некаторыя агульныя заканамернасці. Напрыклад, назіраецца паэтапнасць работы і кожнаму этапу адпавядае свая сістэма заданняў і практыкаванняў.

Работа з відэаматэрыялам праводзіцца ў тры этапы:

а) этап разумення агульнага зместу;

б) этап дэталёвага разбору зместу з выхадам на размову па тэме фільма;

в) этап крытычнага абмеркавання праблематыкі фільма.

Спачатку прад'яўляецца паказ цэлага або асобнай часткі з папярэдняй фармулёўкай арыенціровачных пытанняў. Пасля першага паказу відэафанаграмы, які мэтазгодна не перапыняць, каб не парушыць цэласнага успрымання кантэксту, у навучэнцаў складваецца ўяўленне аб маўленчай сітуацыі. З адказаў на папярэднія пытанні выікае пастаноўка ўжо больш канкрэтных пытанняў, задач, якія маюць на мэце зняцце лексіка-граматычных цяжкасцей, знаёмства з моўнымі сродкамі, перадачу вербальнай інфармацыі і пераход да апісання, тлумачэння, каменціравання невербальнай інфармацыі. У пісьмовай форме прапануюцца наступныя заданні:

1) Адзначце ў спісе словы, што прагучалі ў відэасюжэце;

2) Адзначце фразы, якія вы пачулі;

3) Раскажыце, каму з дзеючых асоб належаць наступныя словы...

4) Расстаўце фразы ў той паслядоўнасці, якая адпавядае зместу сюжэта;

5) Адкажыце на пытанні словамі «так», «не», «невядома», «правільна», «няправільна»;

6) Адбярыце са спісу адпаведныя адказы на прапанаваныя пытанні;
7) Скажыце, адказам на якое пытанне дзеючай асобы з'яўляецца наступнае выказванне...

8) Падбярыце словы, якімі можна апісаць сітуацыю;

9) Састаўце спісы слоў па групах: лексічныя (прадукты, адзенне, мэбля і г. д.); граматычныя (загадны лад, ступені параўнання, формы часу і г. д.); функцыянальныя (словы, якія выражаюць падзяку, развітанне, незадавальненне, згоду і г. д.);

10) Зрабіце сінхронны пераклад урыўка.

У час дзюгаразовага прагляду выкладчык можа ў зручны і метадычна абгрунтаваны момант уводзіць спецыяльна падобраныя практыкаванні (апытальна-адказныя, трансфармацыйныя, падстаноўныя, дыферэнцыйныя), тлумачэнне асобных эпізодаў і рэплік персанажаў, запаўненне сюжэтных пропусках для замацавання лексічнага і граматычнага матэрыялу. Такія заданні павінны даць навучэнцу навыкі выбару мадэлей камунікатыўных задач. Выкладчык можа ўключыць ў практыкаванні размоўныя сітуацыі, якія ілюструюць, якім чынам тыя ці іншыя сродкі абслугоўваюць розныя моўныя з'явы. Прыкладамі такіх заданняў могуць служыць наступныя:

1) Закончыце фразы...

2) Запоўніце сюжэтных пропускі;

3) Апішыце стоп-кадр з дапамогай ключавых слоў;

4) Апішыце месца знаходжання дзеючай асобы, яе вонкавы выгляд, характар;

5) Выкажыце думку іншымі лексічнымі сродкамі;

6) Прадоўжыце дыялог, параўнайце яго з арыгіналам;

7) Умяшайцеся ў дыялог, ператвараючы яго ў размову трох асобаў;

8) Уявіце паводзіны дзеючай асобы ў іншай камунікатыўнай сітуацыі;

9) Пастаўце пытанні да зместу тэксту;

10) Перакажыце змест відэасюжэта скарочана;

11) Дапоўніце сюжэт уласным працягам.

Камунікатыўныя практыкаванні трэцяга этапу работы з відэаматэрыялам даюць магчымасць навучэнцам самастойна вырашаць практычныя камунікатыўныя задачы без гатовых мадэлей. Гэтаму садзейнічаюць разнастайныя ралевыя гульні (урач — пацыент, прадавец — пакупнік, афіцыянт — наведвальнік, адміністратар — кліент, абарона дыпломнай работы, уладкаванне на працу і г. д.), імітацыя якой-небудзь жыццёвай сітуацыі, падказанай відэасюжэтам, крытычнае асэнсаванне ўбачанага і пачутага. Напрыклад:

1) Пракаменціруйце дзеянні ў сюжэце. Выкажыце свае стапоўчыя або адмоўныя адносіны да іх. Прыведзіце аргументы за і супраць;

2) Складзіце і запоўніце анкету на дзеючую ў відэасюжэце асобу;

3) Напішыце ліст, запіску або паштоўку ад імя дзеючай асобы;

4) Занатуйце кароткі змест тэлефоннай размовы;

5) Адлюструйце дзеянні відэагероя на працягу дня (тыдня) у выглядзе дзённіка;

6) Правядзіце дыскусію на тэму, закранутую ў відэасюжэце;

7) Складзіце рэкламную аб'яву месца адпачынку, аб'яву аб пошуках кватэры, дома, месца працы;

8) Стварыце паралельны сцэнарый і разыграйце яго.

Прапанаваныя заданні, асабліва практыкаванні апошняй фазы работы з відэаматэрыялам, выкарыстоўваюцца ў залежнасці ад этапу навучання, узроўню падрыхтоўкі навучэнцаў, іх індывідуальных магчымасцей, а таксама формы і зместу відэаматэрыялу.

А. А. ГРЫМАЦЬ, А. А. АМЯЛЬКОЎ

МАРАЛЬНЫЯ ЭТАЛОНЫ І ІДЭАЛЫ

У канцы 50-х і пачатку 60-х гадоў у многіх галінах навукі і практыкі шырокае распаўсюджванне атрымаў тэрмін «эталон». Першапачаткова гэта паняцце выкарыстоўвалася для абазначэння некаторых прыватных з'яў і не прэтэндавала на ролю сістэмаўтваральнай навуковай катэгорыі.